

PEDAGOGIKADA TA'LIM VA TARBIYANING AHAMYATI.

Paxratdinova Ulbosin

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti.

Pedagogika nazariyasi 1-kurs doktoranti.

Annotatsiya: Pedagogika tarbiyaning mohiyatini va shaxsni har tomonlama taraqqiy ettirishda tarbiyaning rolini yoritib beradi, tarbiyaning maqsadi, mazmuni, metodlari, uni tashkil etishdagi shakllar o'rtasidagi bog'lanishlarni ko'rsatadi. Pedagogika o'z taraqqiyoti davomida ta'lim va tarbiya sohasidagi tajribalarni umumlashtiradi, tarbiyaning kelgusidagi rivojlanish istiqbollari, yo'llarini yoritib beradi, tarbiyaviy ishning shakllarini ko'rsatadi. Ushbu maqolada, pedagogikada ta'lim va tarbiyaning ahamiyati haqida fikr va mulohazalar yuritiladi.

Kalit so'zlar: *pedagogika, ta'lim, tarbiya, metodlar, jamiyat talablari, pedagogika tarixi, takomillashtirish, shaxsni shakllantirish.*

Pedagogika tarbiya maqsadini jamiyat talablariga va bolaning yosh xususiyatlariga qarab mazmunan o'zgarib borishini o'rgatish bilan birga tarbiyaning tarkibiy qismlari, ular o'rtasidagi mustahkam aloqa va bog'lanishlarni ochib beradi. Pedagogika fani tarbiyalovchilar va tarbiyalanuvchilarning faoliyatini ham o'rganadi. Shuningdek, u tarbiyaviy muassasalardagi xodimlarga, ota-onalarga yoshlarni tarbiya qilish, o'qitishdagi mahoratini yanada takomillashtirish yo'lida amaliy tavsiyalar beradi.

Pedagogikaning fan sifatida taraqqiy etish jarayoniga turli pedagog olimlar tomonidan turlicha fikrlar beriladi. Pedagogika kontekstlik ma'nosiga ega bo'lib o'rganuvchining turli xil faoliyatlarida o'zgarishlarga sabab bo'ladi. Amerikalik pedagog olim Bernstein fikriga ko'ra, pedagogika bir insonning ongli faoliyati boshqa bir insonni o'rganishini ta'minlaydi. Uning fikricha, pedagogika shaxsning yangi jihatlarini kashf qilish, fikrlarni bog'lash, bilim, amaliyot va shaxs fikrini ta'minlovchi vosita xisoblanadi. Shu bilan birga u o'qituvchining tashkilotchiligi, boshqaruvchanligi, talaba fikrini tahlil qila olishi va talabaga nisbatan o'qituvchi masxuliyatini ko'rsatuvchi xisoblanadi.

Pedagogika fani shaxsni rivojlantirishning ikki muhim jihati – uni o‘qitish va tarbiyalashga asosiy e‘tiborni qaratganligi bois ta‘lim nazariyasi va tarbiya nazariyasi fanning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi. Ta‘lim nazariyasi – shaxsni intellektual jihatdan rivojlantirish, ta‘lim jarayonining mohiyati, bosqichlari, tamoyillari, qonuniyatlari, o‘qituvchi va o‘quvchi faoliyati birligi, o‘qitishning mazmuni, shakl, metod va vositalari, ta‘lim jarayonini takomillashtirish yo‘llari kabi muammolarni tadqiq etadi.

Ta‘lim o‘z mohiyatiga ko‘ra umumiy va maxsus kabi turlarga ajratiladi. Umumiy ta‘lim har bir shaxsning kamol topishi hamda u tomonidan hayotiy faoliyatni tashkil etish uchun zarur bo‘lgan ma‘lumotlarni berishga yo‘naltiriladi. Umumiy ta‘lim asosida o‘zlashtirilgan ma‘lumotlar kelgusida shaxsning kasbiy tayyorgarligini ta‘minlashga imkon beruvchi maxsus ta‘lim olishi uchun asos bo‘ladi. Maxsus ta‘lim – o‘zida mutaxassislik xususiyatlarini namoyon qilib, shaxsga muayyan kasbiy faoliyatni tashkil etish borasida nazariy bilimlarni berish asosida amaliy ko‘nikma hamda malakalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Pedagogika tarixiy o‘z ildizlariga ega: ta‘lim-tarbiya va ma‘rifatga doir g‘oyalarning falsafiy ildizlari, pedagogika tarixi fani turli jamiyatlarda mafkuraviy qarashlarga ko‘ra o‘zgarib, rivojlanib, ilg‘or pedagogik fikr va g‘oyalar miqdordan sifat o‘zgarishlarga ega bo‘lgan. Diniy-ma‘naviy ildizlari, inson kamolotidagi ma‘naviyat haqida Qur‘oni karim va shariat hukmlarida, Hadisi shariflarda esa ilmiy-nazariy bilimlarning tartib-qoidalari berilgan. Bu esa pedagogika tarixidagi ta‘lim-tarbiya va ma‘rifiy ishlarga yanada sayqal beradi.

Pedagogika ta‘lim-tarbiya maqsadini jamiyat talablariga va o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga qarab mazmunan o‘zgarib borishini o‘rgatadi, mukammal inson tarbiyasining tarkibiy qismlarini va ular o‘rtasidagi aloqa va bog‘lanishlarni ochib beradi. Shu asnoda ta‘lim va tarbiya sohasidagi tajribalarni umumlashtiradi, tarbiyaning kelgusidagi rivojlanish istiqbollari, yo‘llarini o‘rsatib beradi.

Pedagog o‘quvchilarning aqliy, axloqiy, jismoniy, estetik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarini tarbiyalash uchun, ularning kundalik xatti-harakat va fe‘l-atvorlariga doimo

ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy hayot tajribasining ko'rsatishicha, agar inson o'z shaxsiy manfaatini ko'zlab o'qisa, o'rgansa, o'z ustida tinmay qunt bilan shug'ullansa, u oliy ma'lumot olishi mumkin. Lekin haqiqiy mukammal kamolot egasi bo'lishi uchun u ta'lim va ma'lumotdan tashqari, yuksak insoniy fazilatlar asosida tarbiyalangan bo'lishi shart. Ana shu fazilatlarga ega bo'lgan odamni tarbiya ko'rgan odam deyiladi. Ma'lumki, har bir o'qituvchi-tarbiyachi, o'quvchi o'z ona yurti tarixini bilishi, vatanparvar bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim-tarbiya pedagogika tarixi fanidan xabardor bo'lmay turib, o'qituvchilik qilishi mumkin emas. Pedagogika nazariyasini chuqurroq anglash uchun uning o'tmishdagi taraqqiyotini bilish kerak. Pedagogika tarixi o'tmishda ta'lim-tarbiya borasida qanday kurashlar bo'lgani va qanday qilib ijobiy yoki salbiy yakunlangani, ijtimoiy iqtisodiy va siyosiy sharoitlarning o'zgarishi tufayli pedagogik g'oyalari, tarbiya muassasalaridagi ishlarning mazmuni va metodlari qanday o'zgarib borganini, tarixda ijod etgan olimlarning pedagogik g'oyalari va ularning faoliyatlari bilan tanishtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. B.Ziyomammedov, Pedagogik mahorat asoslari. 2019 yil
2. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. O'qituvchi, 2014.– 123 b.
3. Ochilova G.O., Musaxonova G.O. Pedagogika. 2005 yil.
4. Ibragimov X, Abdullaeva SH. Pedagogika nazariyasi. 2008 yil.
5. Hoshimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. 2015 yil.